

prepoznavanje znakova vremena, često predvidljivih, čak i kada su zamaskirani idealima novovjekih ideologija. Pazi, čovječe, da ne ideš okrvavljenih ruku ispod zvijezda, ako je dopušteno u Denisovom stilu parafrazirati Šimića i(li) balade koje su pratile vojnike, do onoga dogođenoga kontrapunkta odbačene lutke djevojčice u jarku, do rastopljene sluzi onoga što se nazivalo ljudskim bićem, sluzi koja je u svojoj nedokučivoj prašini postanka još uvijek uvjerljiviji znak proživljenoga nasuprot zakratko preživjelim tijelom pobjednika, birtijaški hvalisavoga uslijed repetiranih strojnica koje su tražile krv kako bi opravdale svoje proizvođače. I ruke koje su

njima upravljale. Nemoguće je i nepristojno gradirati pjesme Denisove po razmjeru ili matematičkom izračunu broja poginulih, jedan poginuli bio je previše, kao i milijuni pomorenih u logorima, na stratištima. Pjesnik je ispričao svoje priče, bez rukavica, otkrio je, podsjetio na čovjeka (skupine) lišenoga morala, na okrutnost Zla, na trenutak u kojemu se učini da je Zlo pobijedilo. Vjerojatno bi tako i bilo kada ne bismo pamtili, čitali, pisali, osuđivali. Ne deklarativno, već djelatno. I umjetnošću, jamačno, poezijom najprije i najpreče. Neka 31 pjesma i plesovi smrti ostanu znakom da su postojali i postoje oni kojima je stalo do Dobra.

Tomislav Šovagović

IZLOŽBA 490 GODINA OSNOVNOG ŠKOLSTVA U SAMOBORU

Samoborsko područje bogato je poviješću i kulturom, posebice značajnim povijesnim događajima, istaknutim pojedincima i organizacijama. Povijesni razvoj toga područja započeo je izgradnjom samoborske utvrde u 13. st., i dobivanjem statusa slobodnoga kraljevskoga grada. Povezan sa zagrebačkim područjem, a istodobno iskorištavajući gospodarsku povezanost sa slovenskim područjem, sve je izraženiji gospodarski razvoj Samobora. Političko značenje samoborsko područje dobiva u prvoj polovici 19. st. kada postaje jedno od kulturno-političkih središta hrvatskog narodnog preporoda. Istodobno, u svojevrsnoj pozadini tih procesa, razvija se obrazovanje, koje je činilo ključni dio samoborske povijesti i kulture. Obrazovanje ne čine samo zgrade ili nastavna oprema već ponajprije njeni djelatnici. Tako su se dvojica samoborskih obrazovnih stručnjaka, Milan Lang i Bogumil Toni, posebice istaknula u prvoj polovici 20. stoljeća. Oni nisu bili samo prosvjetari već ponajprije intelektualci te nositelji društvenog života. Upravo je to ključan motiv koji ističe obrazovanje kao dio razvoja samoborskog područja.

Tako je u Otvorenoj galeriji Samoborskog muzeja izložbom „490 godina osnovnog školstva u Samoboru“ prikazana povijest školstva toga područja. Autorica izložbe, koja je bila otvorena od 5. rujna do 10. listopada 2025., kustosica je Samoborskog muzeja Rebeka Meglič.

Izložba kronološkim slijedom prikazuje gotovo pet stoljetnu povijest obrazovanja na samoborskom području. Većina izložaka preslike su dokumenata i fotografije iz fundusa Samoborskog muzeja. Osim toga, izložba je upotpunjena predmetima poput školskog pribora, namještaja i sl., posuđenima iz Hrvatskog školskog muzeja, Osnovne škole Milana Langa i Osnovne škole Mihaela Šiloboda.

Autorica veže početak obrazovanja u Samoboru uz obrazovano djelovanje cistercita i franjevacu od 16. stoljeća, koji započinju s podučavanjem „mladeži“, što je u praksi značilo opismenjavanje stanovništva. U tom kontekstu, 1535. navodi se kao godina prvog spominjanja škole u Samoboru. Zatim slijedi izgradnja prve zgrade samoborske škole početkom 17. st. u blizini župne crkve sv. Anastazije, a nastavni kadar činili su svećenici i svjetovni učitelji. Od druge polovice 18. st. sve više svjetovnih učitelja vodi nastavu, a stoljeće kasnije osnovno školstvo postaje obavezno. Ovakve promjene u obrazovnom sustavu bile su vidljive i na samoborskom području.

Dio izložbe posvećen je istaknutim učiteljima samoborskih škola, nositeljima obrazovnog procesa. Tako je prikazano djelovanje Josipa Herovića, Skendera Fabkovića, Milana Langa i Bogumila Tonija. Spomenuti učitelji su istodobno bili nositelji samoborskoga kulturnog razvoja.

Herović se istaknuo kao utemeljitelj gradske glazbe, a Fabković kao pedagoški stručnjak. Lang je aktivno sudjelovao u političkom životu Samobora, dok se Toni istaknuo kao književnik.

Na izložbi je opisano kakav je bio dolazak učenika na nastavu u prošlosti:

„(...) Učenici se prije škole moraju oprati i doći u školu čisti i uredni. Tijekom puta do škole, očekuje se da se nigdje ne zadržavaju kako ne bi zakasnili na nastavu. Dogodi li se da zakasne, moraju reći zašto je došlo do toga, a od kašnjenja je jedino gore laganje o razlogu kašnjenja. Prije ulaska u učionu, osim što mora očistiti obuću, potrebno je skinuti kapu te po ulasku pozdraviti te tiho otići na svoje mjesto i u miru pričekati učitelja (...)“

Zatim je opisano kako se učenici moraju ponašati na nastavi:

„(...) Učenik ne smije vikati, skakati ili na bilo koji način uznemiravati druge učenike te se međusobno ne smiju rugati „sbog manjih duševnih darova ili tjelesnih manah“. Dođe li do štete, učenici i njihove obitelji bit će ih dužni nadoknaditi, a kako ne bi došlo do oštećivanja, učenici ne smiju bacati stvari i moraju paziti da učiona i hodnici budu čisti. U trenutku stupanja učitelja u učionu, svi su dužni ustati, tako se učitelju iskazivao poštovanje (...)“

Sljedeći dio izložbe odnosi se na „Ekonomsko i zdravstveno stanje učenika“, gdje je posebno istaknut utjecaj siromaštva i bolesti na brojne učenike u njihovom obrazovanju. Kako bi se prevladali ovi problemi, osnovana je Školska zaklada za podupiranje sirotinje, unutar koje se posebno istaknuo Milan Lang. Slijedi dio koji se odnosi na: „Izostanci učenika i oprosti od pohađanja škole“, a kao najčešći razlozi za izostanak učenika bili su: „bolesti djeteta, selidba obitelji, upis u drugu školu (npr. šegrtsku), odlazak u službu ili namještenje u grad, siromaštvo, potreba za radnom snagom“.

Na samoborskom području osnovana je 1839. „škola za puce“ čime je započelo sustavno obrazovanje žena. U tome su se posebno istaknule učiteljice Emilija Đurenec–Mayerhoffer, Franjica Rumppler, Slava Lopašić i Katarina Katić.

Na izložbi je zatim prikazano „Što se čitalo i o čemu se raspravljalo na mjesečnim sjednicama Učiteljskog zbora?“, dok su u dijelu naslovljenom

„Poznati učenici samoborskih škola“ istaknuti učenici poput Hilariona Gašparotija (književnik), Josipa Milakovića (književnik, novinar, učitelj), Julijane Cantilly („Vrazove Ljubice“), Vjekoslava Noršića (svećenik, povjesničar), Frana Hrčića (političara, književnika, poduzetnika), Nikole Reisera (likovnog umjetnika), Ivica Sudnika (obrotnika, kulturnog i sportskog djelatnika).

U posljednjem dijelu izložbe prikazan je razvoj obrazovanja na samoborskom području od kraja 19. st. do danas. Tako se ističe osnivanje Šegrtske škole u Samoboru (1886.), a u 20. st. osnivaju se ženska stručna škola, srednjoškolski centar i gimnazija (Školski centar „Skender Fabković“), Centar za odgoj, obrazovanje i osposobljavanje omladine (Lug), Narodno sveučilište „Janko Mišić“ i prvi vrtić „Grigor Vitez“. Posebno je prikazano djelovanje Đačkog doma „Pavao Videković“, koji je djelovao od 1945. do 1964. godine. U cjelini naslovljenoj „Mreža osnovnih škola“ navodi se osnivanje i djelovanje Osnovne škole Samobor („Janko Mišić“), Osnovne škole Rude, Osnovne škole Mihaela Šiloboda, Osnovne škole Milana Langa, Osnovne škole Bogumila Tonija i Osnovne škole Sveta Nedelja. Izložba se zaključuje osvrtom na „Izazove današnjice“ navodeći suvremena otvorena obrazovna pitanja (izazove): „Digitalni pritisak, „Doba odlikaša“ i „Autoritet učitelja nad učenicima“. U završnom dijelu naslovljenom „Budućnost školstva i nastavak tradicije stare 490 godina“ navodi se kako „(...) Samoborsko osnovno školstvo nalazi se u vrtlogu školskih previranja kao i sve škole unutar Republike Hrvatske. Školstvo napreduje i možemo biti ponosni na uspjehe naših škola i njenih učenika. Brojni učenici postigli su zavidne karijere i ostvarili znanstvene, političke i sportske uspjehe. Učenici samoborskih škola gotovo uvijek se nalaze pri vrhu školskih natjecanja promovirajući samoborski kraj i tradiciju staru 490 godine... (...)... Sa sigurnošću možemo reći kako Samobor ne treba strepeti nad budućnosti mladih naraštaja jer ih očekuju ruke duge tradicije koje su postigle zavidne rezultate te s nestrpljenjem čekamo buduće umjetničke, znanstvene i sportske uspjehe naših učenika (...)“

Danijel Vojak